

RÉGI MAGYAR
VITÉZI ÉNEKEK

ÉS

ELEGYES DALOK.

XVI-IK, XVII-IK ÉS XVIII-IK SZÁZADBELI

EREDETI KÉZIRATOKBÓL

ÉS

RÉGI SZÉTSZÓRT NYOMTATVÁNYOKBÓL

EGYBEGYÜJTÉ S JEGYZETEKKEK ELLÁTTA

THALY KÁLMÁN.

**TOLDALÉK: A BUJDOSÓ BALASSA BÁLINTNAK KÉT EDDIGELÉ
ISMERETLEN KÖLTEMÉNYE.**

ELSŐ KÖTET.

PEST, 1864.

KIADJA LAUFFER VILMOS.

NAGY-KUNSÁG ROMLÁSÁRÓL.

„Hajdani emlékezetes nemes Nagy-Kunságnak, vitézek anyjának nagy romlásáról.“

(Nyomat. 1698. esztendőben.)

„Felix quem faciunt aliena pericula cautum,
Tum tua res agitur paries cum proximus ardet.“

„Ezek pedig mi példáink voltak, hogy gonosz dolgokat ne kívánjunk.“

Nóta: „Mikor Senakerib a Jerusálemet...“

Hervadozott s fonnyadt árva, te Nagy-Kunság
Régtől fogvást való kietlen pusztaság!
Kár, hogy szomszédidnak most immár vagy csúfság —
A kiknek ellenek vala az szabadság.

Hitetlen irigység mert igen örüli
A más veszedelmét kedvesen szemléli,
Előmentét pedig nagyon nehezteli —
Rágalmazás nélkül még csak nem is nyeli.

Az magad példája szomorún mutatja
Megromlott Nagy-Kunság, irigyidnek csufja;
Nevetséggel soknak telik meg a szája —
Keserves éneked a ki dúdolgatja.

A tatárok miatt hogy lőn nagy romlásod,
Mert hijában vala erős biztatásod:
Fiaid, leányid tatárkézben látod —
Vélek együtt vagyon rabi állapotod.

Reád felgerjede haragja az Urnak
És titeket ada az ragadozóknak
Kegyetlenül a kik elragadozának,
Siralmat hagyának Karczag-Újszállásnak.

Reád hozá hiszem, azt a rút nemzetet
Az melylyel az Isten téged fenyegetett,
Esaiás által megjövendöltetett —
Te rajtad is mostan ám bételjesedett.

Sűrű pogányok közt zászlóját emelé,
Kik távol lakoznak a nagy tenger felé;
Sok nemzetségeknak süvöltéssel inte
Kik lakoznak messze, az földnek szélire.

Sietve hogy ezek hamar eljöjjenek —
Sebes ráró-módra mintha repülnének,
Mindjárt hamarsággal nagy-könnyen eljönek,
Mindenfelé széjjel sok károkat tésznek.

Arrul a nemzetrül azt mondja a látó: *)
Nem léssen közzülök egy is elfáradó,
Sem fáradtság miatt pediglen tántorgó —
Ez nép felől bizony vala igazmondó.

Az ő derekának nem oldik meg öve,
Avvagy el nem szakad saruja kötele,
Sem szunnyad sem alszik vigyázó rút szeme —
Szegény rabjainak oly serény őrzője.

Nyilai élesek mint a sasnak körme,
És minden kézivek erősen felvetve; **)
Mint a kova erős lovaiknak körme:
Mint sebes forgószél — szekerek kereke.

*) Az eredetiben is e magyarázat van hozzá téve:
„Próféta, vagy néző.“ Ma: látnok.

**) Felvonva értelemben.

Nagy ő ordítások mint az oroszlánnak,
Mint orosz lány-kölykök nagyon ordítanak,
Dühösködnék, prédát nagy bőséggel kapnak,
Ki veszi el tőlök? . . . békeusséggel járnak.

Jaj mint dühösködnék ellened zúgással
Erősben habozó tenger habjainál;
Nézzed bár az földet, a nyomoruságnál
Egyebet nem láthatsz sötétes homálynál.

Jaj mely homályos lón napod is az egeu:
Mintha elenyésznek még szintén délszinben . . .
Bizony az napon lón olyan, lementében:
Mint a piros festék — öltözzén vérszinben.

Igy mondék én akkor: Bosszuálló Isten!
Ellenünk gerjedett haragod nagybőven,
Ránk ontád ez napon olyan nagy mértékben —
Hogy még szép napunk is gyászol lementében!

Édes napunk bezzeg szomorún enyészol,
Szabadulásunkra valjon mikor jössz fel?
Az tatárok birnak bágyadott testünkkel —
Tégy jól mi Istenünk szomorú lelkünkkel!

Világos szép napunk tőlünk elenyészik,
Nagy setét éczaka szomorún érkezik.
Erősen a rabok megkötöztetének,
Sok szép szüzek rúttal megferteztetének.

Felséges Istennek megismért szolgálja
Kit több *) szolgáltnál feljebb magasztala:
Ez rút nemzet felül beszédét így szólja:
Rút, szemtelen nép ez, a ki látta: tudja!

Fertelmes nemzet ez, és oly rettenetes:
Az vén ember ennél hogy nem tiszteletes;
Nincs nála gyermekhez semmi jó kedvezés —
Elfogy ezek között minden kényeskedés.

Ezt nagy-keservesen népe Nagy-Kunságnak;
Megkóstolván, izit tatár fogságának:
Megpróbálta vala — minden hihet annak
Mely nagy-kegyetlenül ők huresoltattanak.

Eszes, okos vének nem becsültetének,
A szép gyenge szüzek megferteztetének,

*) Többi.

Annyira rontattak némelyjek ezeknek,
Az a csuda: vége nem lött életeknek!

Romlott testek bőre mint cserép elszáradt
Fekete mint korom, a nagy éhség miatt;
Megszáradott nyelvek az inyekhez ragadt —
Érzik vala szintén az halálnak kinját.

Reménkednek *) vala az nagy Úr-Istennek,
Kit nagy siralommal fohászkodva kérnek:
Lenne segítője keserves népének —
De semmi segítség nem jű szegényeknek.

Ezért, mert miképen hogy Isten kiáltott
Nekiek: de tüllök meg nem hallgattatott;
Azonképen az nép Istenhez kiáltott:
De semmi jó választ nekiek nem adott.

Elszéleszté hanem mintegy forgószéllel
Őket minden pogány népek közé széjjel
Kiket nem ismertek soha szülejekkel —
Még csak nem is látták azelőtt szemekkel.

*) Rimánkodnak.

Nyilván mert az Istent a kik hátrahagyják:
Ő magoknak azzal semmit nem használnak,
Mert miltók ők arra — mindenek megtudják —
Hogy Istentül ők is hátrahagyassanak.

Nevek szerint a kik megszámláltattanak:
Négyszázhatvannyolczan még rabságban vadnak,
Nagy sok országiban ez szíles világnak
Jaj messze szegények elszórattatának.

Csuda nagy romlásod nem sokkal ezelőtt
Csak nyolczadik napon Isten jelentetött,
Égbeli jel által szóval is hirdetött,
Többször is ekképen mondatott jövendőtt.

Csalárd Babylonnak amaz nagy városát
Hogy elrontá Isten, hirdeti romlását,
Hasonló jelenést fenn az égen mutat,
Prófétája által meg is profétáltat.

Zengedező szavát az Úr profétája
Minden hallására népeknek így szólja:
Íme jű az Urnak rettenetes napja,
Busulással gerjedt kegyetlen haragja.

Zokogó sirásra anyákat jutassa.
Hogy szörnyűképen az földet elpusztítsa,
És annak bűnösit elveszesse, rongta,
Még az helyeket is az széllel fútsa.

Bokros csillagoknak mert világok nincsen
Hogy tündöklenének az eger fényesen,
Az feltámadott nap világos nem léssen,
Holdnak is világa szép fényes nem léssen.

Bizony ilyen napok járnak ez tájban
Mikor esél Kúnság ilyen nagy romlásban,
Sok keserves anyák holtig való gyászban,
Ebbül taníttál utolszor templomban.

Ugyan kérdem tülled: ha találtatnak-e
Terajta-kesergők? szivesen szánnak-e?
Romlásodon inkább vagy nem örülnek-e?
Izetlen ajakak, és nem átkoznak-e?

Ugy látom: némelyek romlásodon sirnak
Eresztvén magokat éretted bánatnak;
De szomorú sorsod a, kik most siratják —
Talám dolgaidat titkosan csúfolják!

Igy vagyon, mert dolgod Kunság, bizonyára
Vettettél Istentül nagy szidalmasságra,
A te szomszédidnak, és megcsufolásra
Környültedvalóknak nagy főcsóválásra.

Jaj példabeszédet szólnak most terólad,
Ki-ki nagy-nevetve csufságot üz rajtad,
Mert igen megbotlott, megesett az lábad —
Mint másszor is szoktak: gajdolnak terólad.

De légyen bár az úgy, csufolóknak dalja:
Rájok száll Istentül kemény sententia,
Mert a csufolókat Isten megcsufolja,
Rettenetes átkát házokra szállítja.

Dolgod roszra fordult, árja nagy sirásnak
Rád szállott lakosa Karczag-Újszállásnak,
De ha romlásodon valakik vigadnak!
Mondatnak azok is Ézsau-bátyáknak.

Örülj és vígadozz Edomnak leánya!
Az felséges Isten neked is azt mondja;
Még te-rajtad is az veszedelem árja
Által megyen Isten keserű pohára!

Okádol mint részeg, de minekutána
A te álnokságod Sionnak leánya
Megemésztettetik: népedet nem hagyja
Az számkivetésben, sőt hozzá fogadja.

Sőtinkább azt mondom, hogy vegyék mindenek
Christus tanítását, hogy el ne veszzenek;
Nagyobb volt-é bűnök Karczagbelieknek
Hogy ekképen romla, mint egyéb népeknek?!

Sőtinkább bűnökbül hogyha meg nem térnek:
Hasonlatosképen elvesznek mindenek;
Adják hát magokat az jó megtérésnek —
Szörnyű nagy romlással hogy így ne veszzenek!

Óh hatalmas király: mennybéli nagy Isten!
Vigyázó szemeid legyenek népeden!
Kit vessződdel vertél meg ily keservesen —
Emeld fel pálczádat érette, mint régen!

Ocsmány bűneinkért egy kis búsultodban
Minket elvetettél miltó haragodban;
Örökkévaló nagy irgalmasságodban
De könyörülj rajtunk, te nagy jóvoltodban!

Többé ne hallassék földünkön pusztítás,
Sem amaz kegyetlen véres ragadozás,
Az mi határinkon ne légyen már rontás —
Legyen mi köfalunk az szép szabadulás.

Térj mihozzánk Urunk, magvát népeidnek
Hozd meg, napkeletről egybengyűjtessenek,
Még napnyugotrul is, és mondd ezt a délnek:
Ne tartsd meg népemet, hadd gyülekezzenek!

Azt mondd az északnak: add meg fiaimat!
Hozd meg nagy-messzűnven gyenge leányimat!
Szabadíts meg Uram nyomorult rabokat,
Vigasztald meg immár az siralmasokat!

Az kik keservesen az Sionban sirnak:
Vigasztalásodat nyújtsad már azoknak!
Légy felépítője pusztá városinknak,
És megépítője régi pusztaságnak!

Nekünk idegenek legyenek pásztorink
Az kik legeltessék mezőnkön barmaink,
Idegen fiakból szántóink-vetőink,
Legyenek mezőnkön buzatakaróink.

Nagy gyalázatunkért két annyi jutalmat
Urunk végyünk tülled, de az nagy szidalmat
Vedd el immár rólunk, sőt örömnök napját
Szidalom helyében deríts fel világát!

Immár kegyelmezsz meg Urunk, népeidnek —
Minden határiban az magyar nemzetnek;
Vedd ki igájokból idegen népeknek —
Többé szidalomban immár ne légyenek!

Íme meghagytál még valami keveset:
Ne fogyasd el Uram ez maradék-népet!
Rabságra s csufságra ne küldj már többeket,
Zabolázd meg, kérünk, az kegyetleneket!

Téríts meg tehozzád az nép maradékát,
És megtérnek, Urunk gyászos napjainkat
Újéts meg *) minékünk, adj régi napokat,
És terjeszsz mireánk nagy-szép áldásokat.

Téríts ostorodat a nagy Babylonra
Sok gonoszságoknak vétkező anyjára;

*) Újítsd: az az vidámítsd meg.

Légyen por-hamuvá, s teljék meg pohára:
Ne légyen népednek ily kegyetlen ura!

Óráját és napját szörnyü romlásának
Közelítsed Urunk, néped rablójának;
Ölibül gyermeki kiragadtassanak
Kőszálhoz veretvén őszverontassanak.

Óhajtással téged óh kegyelmes Isten
A kik kiáltanak, felelj kegyelmessen;
Rajtunk ígéretid igazsága légyen
Hogy mi víg örömmel ezt mondhassuk: Ámen!

* * *

Megvan e régi ének Szencsey György dalgyűjteményéhez hozzá kötve, de külön állott mojette nyomtatványon, melyen alul 1698. évszám áll, hihető a nyomtatás, vagy tán az ének írásának éve is. Ha ez utóbbi állítást fölteszszük is, az énekben régibb dulásról van szó: „Nagy-Kunság, Régtül fogvást való kietlen pusztaság“; „És megépítője régi pusztaságnak.“ Az énekben sokszor jönnek elé bibliacus helyek és mondatok, melyeknek igazolásaúl az eredeti nyomtatvány szélén az illető bibliai helyek ki vannak téve. — Többször eléfordul („Keserves éneked a ki dudolgatja“, „gajdolnak terólad“, „csufolóknak dalja“)

egy ennél még régiebb talán gúnyos dal emlegetése a kunsági, illetőleg karczag-újszállási pusztulásról: e körülmény is azt bizonyítja, hogy ez ének és a benne megénekelt tatárpusztítás között bizonyos időnek le kelle folynia.

T. K.